

ЛІТЕРАТУРА

1. Адлер А. Індивідуальна психологія як шлях до пізнання і самопізнання людини. Київ: Наука жити, 1997. 357 с.
2. Дарвін Ч. Походження видів. Київ: Bookchef, 2020. 480 с.
3. Маслюк А. М. Український персоналізм О. Кульчицького: комплекс меншовартості. Особистість у сучасному світі. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2015. С. 80–83.
4. Павлюк С. В. Комплекс неповноцінності як фактор психоемоційної дезадаптації у студентів. Психологічні перспективи. 2021. № 37. С. 139–149.
5. Томіліна В., Солодовник Т. О. Психологічні чинники виникнення комплексу неповноцінності у підлітковому віці. Психологічний часопис. 2023. №2(18). С. 54–61.
6. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Нові висновки. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2021. 552 с.
7. The Individual Psychology of Alfred Adler: A Systematic Presentation in Selections from His Writings. Edited by Heinz L. Ansbacher & Rowena R. Ansbacher. New York: Harper & Row, 1956.

Стадник Максим

Науковий керівник – доц. Грушко Віктор

СЕКСУАЛЬНА РЕВОЛЮЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ІНСТИТУТ СІМ'Ї

У статті розглянуто феномен сексуальної революції як комплексного соціокультурного явища, що охопило своїм впливом різні сфери життя на Заході починаючи з середини ХХ століття, а з часом стало поширюватись і на інші суспільства, зокрема, українське. Проаналізовано історичні передумови виникнення сексуальної революції, її ключові ідеї, а також чинники, що сприяли руйнуванню традиційного уявлення про сексуальність, сім'ю та шлюб. Досліджено трансформації соціальних норм і цінностей, що стосуються інтимного життя, гендерних ролей та виховання дітей. Здійснено порівняльний аналіз змін, які відбулися в західному суспільстві, з тими, що розгорнулись в Україні. Зроблений огляд впливу сексуальної свободи, толерантності до її проявів у різних формах на сучасну модель родини, погляди на подружню вірність, виховання дітей. Дана оцінка впливу мас-медіа, сексуальної освіти та виховання, інтернету на молодь.

Ключові слова: сексуальна революція, сім'я, гендерні ролі, сексуальне виховання, соціокультурні трансформації, мас-медіа, традиційні цінності.

Постановка проблеми: Сексуальна революція, що розгорнулась на Заході у другій половині ХХ століття обумовила радикальні трансформації свідомості людей, спричинивши зміни у культурі, мистецтві, способі життя, особливостях соціальної взаємодії, розумінні шлюбу і сім'ї, уявленні про гендерні норми, вихованні, освіті, баченні місця і ролі дітей і т.д. Зміни виявились настільки масштабними і радикальними, переформатували шлюбно-сімейну структуру суспільства і систему відносин у соціумі за історично дуже короткий час до невпізнаності. Традиційна патріархальна сім'я у сучасному світі стала винятком, а її місце зайняла велика кількість нових форм поєднання людей у союзи, включно з одностатевими, тимчасовими і які не передбачають появи від такого співжиття дітей. Разом з цим помітно

зросла роль жінок у суспільстві та сім'ях. Суттєво зросла кількість розлучень та частка самотніх людей.

У статті проаналізовано: вплив успіхів у розвитку контрацепції й феміністичного руху на сексуальну революцію, а останньої на руйнування традиційної патріархальної сім'ї, депопуляцію, зміну соціокультурних ролей чоловіків і жінок у суспільстві.

Мета даної статті: визначити роль сексуальної революції у масштабних трансформаціях суспільства, окреслити одержані суспільством наслідки набутих соціумом гедоністичних свобод, розкрити спрямованість сформованої динаміки й дати оцінку змінам які охопили раніше західне, а на сьогодні українське суспільство.

У статті проаналізовано: джерела, народження і розвиток сексуальної революції у працях таких закордонних та українських дослідників як Мішель Фуко, Ентоні Гіденс, Гарберт Маркузе, Юрій Захарченко, Сергій Ілларіонов

Виклад основного матеріалу. У другій половині XX століття світ зіткнувся з феноменом сексуальної революції, що суттєво трансформувала уявлення про сексуальність, інтимність та роль сім'ї в суспільстві. Сексуальна революція, що охопила Захід у другій половині XX століття, значно трансформувала уявлення про сексуальність, інтимність і шлюб, що відзначають такі дослідники, як Мішель Фуко [5, с. 180-210] та Ентоні Гіденс [1, с. 80-102]. Сам термін «сексуальна революція» охоплює широкий спектр соціальних, культурних і психологічних змін, серед яких – легалізація контрацепції, декриміналізація гомосексуальності, активізація феміністського руху та зростання інтересу до сексуальної освіти.

Гіденс вказує, що в результаті сексуальної революції інтимність стала базуватись на принципах емоційного задоволення та партнерства, а не на традиційних соціальних ролях. Сутність сексуальної революції полягала в перегляді табуованих тем сексуальності, що, своєю чергою, викликало хвилю наукових досліджень, соціологічних опитувань і психологічного аналізу змін у суспільстві.

Завдяки розвитку контрацептивів люди з меншою обережністю стали ставитись до інтимних дошлюбних зближень. Якщо раніше статеві відносини за межами шлюбу осуджувалися з боку суспільства, а разом з цим люди, які успадковували від цього певні супровідні їх негативні наслідки (вагітність, хвороби), то з широким використанням контрацепції, все більша частка людей стала вступати в інтимну взаємодію, без страху та без невтішних результатів для себе із новими партнерами.

З розвитком контрацепції у людей поступово почало змінюватись розуміння дозволеного і недозволеного у сфері міжстатевих відносин. Поступово змінювалось ставлення суспільства до інституту сім'ї, яка перестала сприйматись як єдина, вдоблена соціумом форма, в рамках якої допускається можливість задоволення людьми своїх пристрастних бажань. Разом з цим громадська думка еволюціонувала у бік більш терпимого ставлення до практики сексуального виховання та освіти. Ці зміни відбувались паралельно з нагромадженням позитивних наслідків від системної роботи із забезпечення репродуктивного здоров'я жінок.

Друга хвиля феміністичного руху у 60-80-их роках ХХ століття, своєю чергою, вплинула на перегляд ролі жінок у сім'ї й суспільстві. Жінки у багатьох країнах одержали не лише право на розлучення, але й можливість. Раніше це було вкрай складно здійснювати, оскільки жінки надто сильно фінансово залежали від чоловіків. Після проведених реформ розлучення для жінок перестало нести загрозу фінансової і матеріальної катастрофи чим багато хто з них не забарився користати, якщо у стосунках у шлюбі вони бачили для себе якісь проблеми.

Опосередковано на сексуальну революцію вплинула боротьба жінок за своє звільнення від тягара домашньої роботи, яку протягом тривалого часу були змушені нести лише жінки. Були прийняті закони, що дозволяли й чоловікам брати відпустку для догляду за новонародженими дітьми.

Друга хвиля феміністичного руху дозволила добитись заборони домашнього насильства проти жінок, яке стало каратись законом. Усі ці зміни у так чи інакше дозволили жінкам відчувати себе суб'єктами й більш сміливо претендувати не лише на більш вагоме місце у суспільстві, але й на своє право претендувати на власне інтимне щастя.

Разом з цим відбулись зміни у культурі, зокрема щодо порядку укладання шлюбів, які в історичному плані ще не так давно створювались на основі виключно сімейних зв'язків у певному соціальному середовищі, що опиралось на тривалу традицію, і здійснювалось у першу чергу з мотивів вигоди.

Набута жінками суб'єктність значною мірою вплинула на формування нових принципів укладання шлюбів з “незнайомими людьми” (для їх родин), з особами з інших соціальних страт, етнічного чи расового походження, релігійних груп тощо.

Всі ці процеси розгортались на тлі легалізації сексуальної проблематики у ЗМІ, фільмах, музиці, образотворчому мистецтві та літературі. Поширення ідей сексуальної свободи через медіа та популярну культуру активно досліджується такими авторами, як Ілларіонов [3, с. 45-63] та Захарченко [2, с. 120-135], які аналізують культурну динаміку змін у пострадянських країнах, зокрема в Україні. Західна модель сексуальності почала проникати й в український простір, особливо після здобуття незалежності, коли доступ до глобальної інформації став відкритішим. Водночас цей процес супроводжувався розбіжністю: з одного боку – поширення ідей свободи вибору, з іншого – збереження традиційної моралі у значної частини населення.

Всеохопна лібералізація суспільства на певному етапі вийшла за рамки взаємин двох статей давши поштовх до легалізації гомосексуалізму, який перестав кримінально переслідуватись і навіть одержав можливість законодавчо бути захищеним від будь-яких форм дискримінації.

Таким чином нові правові реалії відкрили можливості для бурхливого розвитку руху ЛГБТ у багатьох країнах світу. Після другої світової ЛГБТ спільнота почала об'єднуватись та створювати різні організації, такі як, наприклад “Метачінське братство” та “Дочірні Біллігіс”.

У 1969 році у гей-барі Stonewall inn був проведений поліцейський рейд, що стало точкою відліку для сучасного руху ЛГБТ, також у 1970 році було проведено перший гей-парад.

У 2001 році Нідерланди стали першою країною, яка легалізувала одностатеві шлюби, після чого у більшості країн Європи та Америки пішли на такі ж кроки щодо прийняття нетрадиційної орієнтації як нової норми.

У США гомосексуальні пари вже можуть усиновлювати дітей, трансгендери можуть офіційно змінювати стать, проте, у деяких штатах їм забороняється брати участь у різних видах спорту, а в окремих навіть є обмеження щодо їх медичного обслуговування.

У більшості країн ЄС існує лояльне ставлення до ЛГБТ водночас громадськість у постсоціалістичних країнах, у більшості своїй критично налаштовано до легалізації ЛГБТ.

У країнах, які легалізували ЛГБТ, вже сформована певна нова норма щороку проводити паради цієї спільноти. Суди у цих країнах у більшості своїй приймають рішення на користь ЛГБТ-осіб у випадку коли з'являються скарги на їх дискримінацію у той час, коли межа між прагненням захистити права певної групи людей і намаганням цієї групи одержати односторонні переваги над іншими дуже незначна, що породжує суперечності між прихильниками традиційних сімейних цінностей та лібералізованою частиною суспільства.

Деякі українські соціологи (наприклад, Ткаченко [4, с. 95-115]) звертають увагу на кризу інституту сім'ї, яка загострилася внаслідок західного впливу та лібералізації поглядів на шлюб і сексуальність. Ці зміни також вплинули на репродуктивну поведінку, популярність співжиття без офіційного шлюбу, зміну гендерних ролей та зростання кількості розлучень.

Від моменту розпаду СРСР в Україні ситуація стала змінюватись, проте не радикально – публічний осуд цього явища змінило прийняття необхідності виявляти терпимість до людей з нетрадиційною орієнтацією. Разом з цим, почали з'являтися перші ЛГБТ фестивалі які проводились в закритих колах.

Після майдану у 2015 році за вимогами ЄС в Україні було прийнято трудовий кодекс, який забороняє дискримінацію за гомосексуалізм у сфері праці, також були проведені перші гей-паради у Києві.

У 2018 році почали видавати дозволи на проведення одностатевих шлюбів за кордоном, проте на території України вони залишаються не легалізованими.

Після початку повномасштабної війни люди стали лояльніше ставитись до ЛГБТ спільноти, особливо молодь. На збільшення рівня прийняття українцями цього явища вплинув факт участі людей нетрадиційної орієнтації у захисті країни у складі ЗСУ.

У країнах Близького Сходу ставлення до ЛГБТ найсуворіше, все через те, що ці країни дотримуються ісламського права яке забороняє гомосексуальність та визнає це за злочин який карається ув'язненням чи навіть смертною карою. У цій частині світу забороняються будь-які одностатеві стосунки, зміна статі та пропаганда ЛГБТ.

Серед людей на Близькому Сході ситуація налаштованість до осіб іншої орієнтації різко негативна. Водночас розуміння того, що слід вважати нетрадиційною орієнтацією у цьому

регіоні не сходиться з тим як це трактують на Заході чи в Україні. Водночас у такій країні Близького Сходу, як Ліван ЛГБТ спільнота володіє певними правами та можливостями для своєї громадської діяльності, В ОАЕ також більш терпиме ставлення до ЛГБТ-іноземців, а разом з цим молодше покоління у цій країні виявляє меншу категоричність до ЛГБТ.

Під впливом настирливості активістів з ЛГБТ та феміністичних рухів, сучасні ЗМІ помітно змінились. Публічні жарти на ці теми на сьогодні вже трактуються як неприйнятні. Все більше сюжети у фільмах, казках та іграх змінюються під впливом критики чи побажань ЛГБТ-спільноти.

Сексуальна революція помітно впливає на інститут сім'ї, який помітно видозмінюється під її впливом. Все більш поширеним явищем стає практика відмови народжувати дітей, яке сформулось у рух чайлд-фрі. Свідома відмова від дітей, разом із практикою збільшення кількості людей які створюють сім'ї без укладання шлюбу, частка яких постійно підвищується, зростання кількості розлучень, а разом з цим збільшення кількості повторних шлюбів, самотніх людей, дітей які ростуть без одного з батьків, що помітно змінює саме розуміння сенсів спільного проживання людей і сприйняття сім'ї як головної незмінної точки опори у житті людей,

Незважаючи на збільшення кількості розлучень та демографічні проблеми, викликані ерозією відносин між людьми у сім'ях, укласти шлюби стає щораз простіше, у першу чергу через появу соціальних мереж та платформ для знайомств, таких як Tinder, Grindr тощо. Водночас мережі на сьогодні стали фактором, який негативно впливає на кількість жертв зґвалтування і педофілії.

Окрім того, соціальні мережі роблять свій негативний внесок у зростання самотності серед людей, які для одних людей стають симулякром реальних відносин, в інших – розвивають комплекси їх можливої невідповідності ідеальним образам інших осіб які ті створюють про себе, а в третіх – розвивають неадекватність у сприйнятті власної персони, як певної надцінності, для якої парою може бути лише така ж штучно сконструйована досконалість, яка жодного відношення до реальних людей не має.

Сексуальна революція зуміла вплинути на найбільш консервативні інститути сучасності - релігійні. Релігійні інститути через свою опору на незмінні догми, забороняють будь-які інші форми реалізації людьми своєї сексуальності окрім рамок гетеросексуальних шлюбів. Сексуальна революція зробила свій помітний внесок у зменшенні впливу релігії на суспільство, зокрема, що стосується питань моралі, яку щораз більше людей починають трактувати по своєму і керуватись своїми особливими поглядами на допустиме і недопустиме, що спричинило не лише зниження ролі духовних ідеалів серед сучасників, але водночас і зменшення впливу традиційних сімейних цінностей.

Серед усіх сегментів суспільства найбільший вплив сексуальна революція здійснила на молодь. Молодь почала засвоювати нові моделі стосунків, такі як "вільні", без жорстких зобов'язань один перед одним. Сучасна молодь набагато швидше дізнається про секс завдяки

мережам, через що частішають випадки небажаної і неочікуваної вагітності серед неповнолітніх з відповідними негативними наслідками не лише для тих хто завагітнів, але й для набагато ширшого кола людей.

На гендерну уяву молоді дуже сильно вплинуло аніме, де дуже часто поєднують жіночі та чоловічі риси в одних персонажах, що вплинуло на уявлення молоді про соціальні ролі статей, закріплюючи впевненість у нового покоління у тому, що чоловіки необов'язково повинні бути мужніми та беземоційними, а жінки слабкими та милими. Це своєю чергою вплинуло на формування досить лабільного сприйняття гендерних ролей і сприяло поширенню більш лояльного ставлення до представників такої молодіжної субкультури як трапи (чоловіків які виглядають, одягаються та поведуться як жінки).

Висновок: Сексуальна революція кардинально змінила суспільне сприйняття інтимності, шлюбу, сім'ї та гендерних ролей. Вона відкрила нові можливості для самовираження, зокрема для жінок і представників ЛГБТ-спільноти, сприяла демократизації суспільства, а разом з цим послабленню традиційних релігійних і культурних обмежень. Завдяки розвитку контрацепції, збільшенню впливу феміністичних ідей, всеосяжній лібералізації сексуальні стосунки стали більш відкритими, а сім'я – менш обов'язковим елементом для досягнення особистого щастя. Разом з тим ці процеси породили нові виклики. Суспільство стикається з питаннями ерозії традиційних сімейних структур, зростання самотності, поверхневих стосунків, небажаних вагітностей серед підлітків та складнощів із самоідентифікацією молоді. У багатьох країнах, особливо з консервативними традиціями, все ще існує протистояння між цінностями лібералізму і традиціоналізму, особливо у контексті прав ЛГБТ. Зміни, започатковані сексуальною революцією, охопили не лише сферу сексуальності, а й інші соціальні, культурні та правові аспекти життя, сформувавши нову соціокультурну реальність в якій інститут сім'ї значною мірою втратив свою основну роль у взаємодії людини і суспільства, яку все більш перебирають на себе правові інститути держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гіденс Е. Трансформація інтимності. Київ: Основи, 2001./ Giddens E. The Transformation of Intimacy. Kyiv: Osnovy, 2001.
2. Захарченко О. С. Медіа і сексуальність: сучасні трансформації. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2012./ Zakharchenko O. S. Media and sexuality: modern transformations. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2012.
3. Ілларіонов І. В. Сексуальна культура в сучасному суспільстві. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2005./ Illarionov I. V. Sexual Culture in Modern Society. Kharkiv: V. N. Karazin KhNU, 2005.
4. Ткаченко Л. М. Інститут сім'ї в умовах глобалізації. Одеса: Астропринт, 2010./ Tkachenko L. M. The Institute of Family in the Conditions of Globalization. Odesa: Astroprint, 2010.
5. Фуко М. История сексуальности-III: Забота о себе. Київ: Дух і Літера, 1998./ Foucault M. The History of Sexuality-III: Caring for the Self. Kyiv: Spirit and Letter, 1998